

THE PERCEPTION LEVEL OF THE HIGH SCHOOL STUDENTS ABOUT THE CONCEPT OF “CITY”: A CASE OF ÇANAKKALE

(ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN ŞEHİR KAVRAMINI ALGILAMA DÜZEYLERİ: ÇANAKKALE ÖRNEĞİ)

Şaban TEZCAN¹
Mehmet KARA²

ABSTRACT

This study conducted in 2012-13 educational year, aimed at investigating the metaphors developed by high school students in Canakkale province of Turkey and studies students' definition of “city”. Additionally, finding out the misconceptions on the “city” constitutes the other aim of the study. According to the research results, the students involved in the study used 75 different metaphors about “city”. Then these metaphors were divided into 12 different conceptual categories which were also categorized into as positive and negative perceptions of students towards the concept of “city”.

Keywords: City, Metaphor, Geography Education, High school students

ÖZET

Bu araştırma, 2012-2013 eğitim yılında Çanakkale merkeze bağlı, 3 farklı ortaöğretim kurumundaki lise öğrencilerinin “şehir” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları belirlemek ve zihinlerindeki “şehir” tanımını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin “şehir” kavramıyla ilgili kavram yanılgılarının ortaya çıkarılması çalışmanın diğer bir amacını oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre; öğrenciler “şehir” kavramına ilişkin toplam 75 adet geçerli metafor kullanmışlardır. Bu metaforlar ortak özelliklerine göre 12 farklı kavramsal kategoriye ayrılmıştır ve bu kavramsal kategoriler içerisinde şehir, çocukların zihninde ilk etapta 1. İyi / Olumlu, 2. Kötü / Olumsuz şeklinde iki gruba ayrılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şehir, Metafor, Coğrafya eğitimi, Lise öğrencileri

¹Yard.Doç.Dr., ÇOMÜ Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, Çanakkale, e-posta: sabantezcan@comu.edu.tr.

² Arş.Gör., ÇOMÜ Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, Çanakkale, e-posta: mehmetkaraya@gmail.com.

SUMMARY

Introduction

Definition of city varies from region to region and country to country. For example, Ratzel defines a city as a dense region of people, construction areas, buildings, and intersections of big trade routes (Ratzel, 1891). The criteria that Ratzel considered formed the basis for later definitions of cities. Dorries (1930) defines a city as a settlement in a plan, dispersed around a center. According to geographer Bobek, a city is seen as an intersection point of a region that is bounded with certain cultural, political and economic boundaries (Bobek, 1927). Another researcher Mayer defines a city as settlements that do not have homogenous character (Mayer, 1943). French Geographer de la Blache claims that life style is a component to distinguish people living in rural and urban areas (de la Blache, 1922).

When it comes to the city definitions made in Turkey; according to 442 numbered Village Legislation in practice; the settlements with population less than 2000 are considered as village, settlements with population between 2000 and 20000 are considered as town and settlements with population more than 20.000 are called city. According to this legislation, the settlements with less than 20.000 populations cannot be considered as a city. Many geographers do not find population criteria convenient for defining a city. As widely known, the population of some districts in our country is not more than 3000, and can even be much smaller than the mentioned criteria in the legislation. According to the results of population census in 2000, the population in Akyaka (Kars), Yayladere (Bingöl), Bozcaada (Çanakkale), İkizdere (Rize), Balya (Balıkesir), Kofçaz (Kırklareli) , Polateli (Kilis) were reported as 3.400, 3.136, 2.427, 2.384, 1.916, 1.538, and 683, respectively (DPT 1982).

On the other hand, in addition to population criteria, cities can also be seen as spatial units that include complex structures that are economically, socially, culturally, touristically, militarily, and administratively different from each other. With these functions, while cities providing service to far and short distances, draw many services and goods to themselves that they need. In this context, cities are not isolated or distinct regions, but are rather central regions that have organic bounds and economic and cultural relations with their short distances (Gök ve Kayserili, 2010). In this study, we try to determine the metaphors of secondary school students for the concept of “city” and, asking them a definition of a city, aim to have concept map and analysis in this subject.

Method

This work was conducted in three high schools in Canakkale namely; Vahit Tuna Anatolian High School, İMKB Industry High School and TOKİ Anatolian High School. The work was conducted on 122 female and 156 male students in these high schools. The goal of this study was determining high school students' perspective for cities, the related metaphors in their mind, and comparing their city

definitions with the "scientific" city definition. Moreover, the study also included students' novel approaches for defining cities that were overlooked by the existing city definitions. In line with these goals, we prepared a survey with two questions and applied it to 122 female and 156 male students (i.e., 278 students in total) in three different high schools in Çanakkale. The survey was applied to the 9th, 10th and 11th grades. The first question in the survey was prepared to determine the metaphors and conceptual categories that students have for cities, and the second question to determine misconceptions about cities. The questions included in the survey are given below:

- 1.) Please write down the first couple of words that comes to your mind when you think of a city.
- 2.) What is the definition of a city according to you?

According to the results obtained from this study; high school students created 75 different metaphors related to cities. These metaphors were divided into 12 different conceptual categories. In these conceptual categories, cities in high schools students' minds were initially divided into two groups as 1.) good/positive, and 2.) bad/negative.

We then evaluated students' city definitions by grouping them into three categories as "correct", "missing", and "wrong". Definition of each student is classified into one of these categories. In defining a city, we consider "scientific" city definitions given below and compare students' definitions with them. A student's definition was categorized as "correct" if it expresses city definition properly. A definition was evaluated as "missing" if it emphasized certain parts of a city but was not able to give all aspects in the "scientific" definitions. Unrelated definitions were categorized as "wrong".

Findings, Conclusion and Discussion

The categorization at the conclusion with the answers by children as follows; twelve basic category schemas for some metaphors and images are shown as seven negative and five positive groups. While students used some of these categories with positive metaphors, they used some of them with negative and mixed metaphors, highlighting the favorable and unfavorable sides of cities. Students' answers to indefinite questions emphasized both the favorable and unfavorable sides of cities.

When the result of this work is evaluated, it is observed that students' favorable and unfavorable perception to city concept is very similar. We observe that the number of favorable images (n=237) for students' perception of a city is slightly larger than the number of unfavorable images (n=218) in their mind. While the positive sides were typically associated with modernism, civilization, economy, social facilities, shopping malls, health and education facilities, the negative images were associated with traffic congestion, crowd, contamination, and chaos.

The most common metaphors for the positive images were related to the metaphors highlighting advanced economic life in cities such as factories, industry, and trade. Following these, metaphors that emphasize social facilities such as coffee

shops, museums, fitness centers, movie centers, were the most common for the positive images of cities. Moreover; some labels like big place, habitat, big settlement, metropolis, settled life, and order. Anyway; some metaphors determined a category list as follows; easy transport, developed place, developed area, developed human communities, good life and civilization. Consequently; some categories were shown at the literature settlement and life areas as cities and civilization adapted places. Additionally, in this study conducted within the city of Çanakkale, it is observed that Istanbul has a different place in students' perception of a city. This is because Istanbul has the largest population and economy, and is widely mentioned in the visual and written media both with positive and negative aspects.

As a result, it is inferred that factors such as students' age, gender, life experience, written and visual media play a role while students conceptualize various events and create their mind map related to these events. In addition to this, the perception of village students to cities and the perception of city students to villages and their metaphors related to villages or cities form some of the future directions in this area remains to be explored.

GİRİŞ

Büyük nüfus kitlelerini barındıran yerleşme sayılarının gittikçe artması, şehir ve şehirleşme kavramlarının tekrar ele alınmasına yol açmıştır. Dünya nüfusunu meydana getiren insan topluluklarının büyük bölümü, şehir olarak adlandırılan yerleşmelerde yaşamaktadır.

Çok değişik sosyal, ekonomik ve kültürel fonksiyonlarla kır yerleşmelerinden ayrıldığı kabul edilen şehirlerin tanımı konusunda, araştırmacıların hemfikir oldukları bir şehir tanımından bahsetmek mümkün değildir. Bu konuda tek bir tanımdan ziyade, birçok tanımın varlığından bahsetmek daha yerinde olacaktır. Şehir tanımlarında birleşilen ortak nokta; "kırın nerede bittiği ve şehrin nerede başladığı" sorusuna cevap bulmaktır. Birçok coğrafyacı, çeşitli unsurları kıstas olarak kullanarak şehir tanımı yapmıştır.

Şehir tanımları, bölgeden bölgeye ve ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Örneğin Ratzel, birçok unsuru 19. Yüzyılda da geçerli olarak kabul ettiği şehri; insan ve her türlü binaların yoğun ve devamlı olarak yer aldığı, büyük ticaret yollarının birleştiği, geniş alanlar kaplayan yerleşmeler olarak ifade etmektedir (Ratzel, 1891). Ratzel'in esas aldığı bu kriterler daha sonraki şehir tanımları için de temel teşkil etmiştir. Dörries (1930), şehri az çok bir plan dâhilinde, toplu ve genellikle bariz bir şekilde ayrılabilen bir çekirdek etrafında gruplanmış, çok çeşitli unsurlarla birlikte yer alan yerleşmeler olarak tanımlamaktadır. Coğrafyacı Bobek'e göre şehir, çok yönlü iktisadi olduğu kadar siyasi ve kültürel bakımdan da kesin hatlarla sınırlanmamış bir bölgenin kavşak noktası olarak görülmektedir (Bobek, 1927). Diğer araştırmacılardan Mayer, şehri homojen olmayan bir karaktere sahip yerleşmeler olarak tanımlamaktadır (Mayer, 1943). Fransız coğrafyacı De La Blacheise, şehirde yaşayanları kırdaki yaşayanlardan ayırt etmek için üzerinde durulması gereken bir hususun da hayat tarzı olduğunu ileri sürmüştür (De La Blache, 1922)

Ülkemizde yapılan şehir tanımlarına gelince; halen yürürlükte olan 442 sayılı Köy Kanunu'na göre; nüfusu 2000'e kadar olan yerleşmeler köy, 2.000-20.000 arası olanlar kasaba ve 20.000'den daha fazla nüfuslu yerleşmelerde şehir olarak kabul edilmektedir. Bu kriter esas alındığında ülkemizde sayıları giderek artan, nüfusu 20.000'e kadar olan yerleşmeleri şehir olarak kabul etmemek gerekecektir. Birçok coğrafyacı, sözü edilen nüfus kriterini pek tutarlı bulmamaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsü nüfus istatistiklerinde nüfus sayısına bakılmaksızın il ve ilçe merkezleri şehir olarak kabul edilmiştir. Bu şehir tanımı da coğrafyacıların haklı itirazına uğramıştır. Bilindiği üzere; ülkemizde bazı ilçe merkezlerinin nüfusları 3.000'i bile bulmamakta, hatta söz konusu değerden daha da düşük olabilmektedir. Örneğin 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre; Akyaka (Kars) 3.400, Yayladere (Bingöl) 3.136, Bozcaada (Çanakkale) 2.427, İkizdere (Rize) 2.384, Balya (Balıkesir) 1.916, Kofçaz (Kırklareli) 1.538, Polateli (Kilis) 683 nüfuslu yerleşmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından yapılan şehir tanımında, şehir; tarım dışı ve tarımsal üretimin denetlendiği, dağıtımın koordine edildiği, ekonomisi bunu destekleyecek şekilde,

tarım dışı üretime dayalı bulunan, teknolojik gelişmelerin beraberinde getirdiği teşkilatlanma, ihtisaslaşma ve iş bölümünün en yüksek düzeye ulaştığı, geniş fonksiyonların gerektirdiği nüfus büyüklüğüne ve yoğunluğuna varmış, toplumsal heterojenik ve entegrasyon düzeyi yükselmiş, karmaşık ve dinamik bir mekanizmanın sürekli işlediği bir insan yerleşmesi olarak görülmektedir (DPT, 1982).

Nüfus kriterini esas alan bazı araştırmacılar ise, yanılma payının az olması ve ülkemiz gerçeklerine yeterince uyması gibi nedenlerle şehrsel yerleşmeler için 10.000 nüfus kriterini esas almışlardır (Emiroğlu,1975: 127-128). Türkiye şehirlerini faal nüfus sayısına göre sınıflandırmış olan Tümertekin, kriter olarak 10.000 ve daha fazla nüfuslu yerleşmeleri şehir kabul ederken (Tümertekin, 1973: 23-24), Darkot, 3.000'den az nüfuslu yerleşmelerin köy, 3.000 ile 10.000 arası olanların kasaba ve 10.000'den daha fazla nüfuslu yerleşmelerin şehir kabul edilmesinin daha uygun olacağı görüşünü ileri sürmüştür (Darkot, 1972:60). Tümertekin ve Özgüç (1997) ise şehri, "... bir şehirde yoğunlaşmış, tarımsal olmayan insan yerleşmesi" (Tümertekin ve Özgüç, 1997:377-378) olarak tanımlamaktadır. Bu konuda daha birçok kriterler ileri sürülmüş olmasına karşın en çok kabul gören nüfus kriteridir. Çünkü belli bir nüfus sayısına ulaşan yerleşmelerin görünüşleri de değişmektedir. Artan nüfusa bağlı olarak ziraat faaliyetleri yanında sanayi, ticaret, ulaştırma, genel hizmetler gibi şehirlere özgü fonksiyonlar da ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca şehirler, nüfus kriterinin de haricinde ekonomik, sosyal, kültürel, turistik, askeri, idari vb yönlerden oldukça kompleks yapıları bünyesinde barındıran mekânsal yerleşim birimleridir. Bu fonksiyonları ile çevre yerleşimlere hizmet verirlerken aynı zamanda şehirlerin kendi ihtiyaçları olan pek çok hizmet ve mal akışı da çevreden kendisine doğdurur. Bu anlamda şehirler çevresinden bağımsız ve tecrit edilmiş alanlar değil, yakın çevresi ile organik bir bağı olan ve hinterlandı ile sıkı bir iktisadi ve kültürel ilişkisi bulunan çekirdek (konsantrasyon) alanlarıdır. (Gök ve Kayserili, 2010)

Bu konuda Özçağlar (1996) durumu şöyle izah etmektedir; "Bir yerin kasaba yahut şehir sayılabilmesi için burada bulunan nüfus kriterinin yanında iktisaden faal nüfusun sektörel dağılımı ve bu yerleşim birimindeki yapısal gelişimi de önem arz etmektedir. Örneğin günümüz şartlarında nüfus baz alındığında 20.000 ve üzeri nüfuslu bir yerleşim alanı şehir kabul edilirken, aynı nüfus miktarıyla yapısal gelişme açısından şehir olmayan ve kasaba olarak kalan yerleşimler mevcuttur. Bu açıdan yerleşimleri tek tek ele alarak yapısal gelişim bakımından durumlarını yerinde incelemek gerekmektedir."

Süha Göney'in tanımıyla ise bir yerleşme, çevresindeki ham veya yarı mamul maddeleri toplayan ve işleyen bir merkez durumunda bulunuyor ise, keza ticaret faaliyetlerinin, banka hizmetlerinin, çeşitli eşya ve araçların tamir işlerinin, mülki idarelerin ve iktisadi organizasyonların, ulaşım araçları ve yolların sağlık işlerinin v.s. toplandığı bir merkez durumunda ise şehir olarak adlandırılır. (Gök ve Kayserili, 2010)

Aynı zamanda sosyolojik bir olgu olan şehir kavramına MARX VE ENGELS'in yorumu 19. yüzyılda hazırladığı ve tamamı ilk kez 1932 de yayınlanan "The German Ideology" isimli eserde şöyle olmuştur. "Nüfusun, üretim aletlerinin, sermayenin, zevklerin ve gereksinimlerin bir merkezde toplanması"dır. Kent sosyolojisinin öncülerinden olan WEBER'e göre de şehir, "Sakinlerinin hayatlarını tarımdan değil, esas itibariyle ticaret ve alışverişten kazandıkları bir yerleşim yeri"dir. Ancak sadece ticaret ve alışverişin hakim olması bir yeri şehir olarak tanımlamaya yetmemektedir. Bu faaliyetin sürekli olması önemli bir ölçüttür. Bununla beraber şehir olarak nitelendirmenin imkânsız olduğu bazı yerleşmelerde de hakim faaliyet, ticaret olabilmektedir. SIMMEL (2000) ise şehri "her şeyden önce en yüksek düzeyde ekonomik işbölümünün gerçekleştiği mekanlar" olarak tanımlamaktadır. Kent sosyolojisine katkıları ile dikkati çeken WIRTH (1938) "Urbanism as a way of life" başlıklı yazısında şehri, "büyük, yoğun ve sosyal açıdan birbirine benzemeyen bireylerin olduğu daimi yerleşme" olarak tanımlamaktadır. Türkiye'de kent sosyolojisi konusundaki çalışmaları ile tanınan KIRAY, (1998) şehri "tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı, belli teknolojik gelişme seviyelerine göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimleri" olarak tanımlamaktadır (Avcı S, 2004).

Öğrencilerin şehir algılarının ölçülmesi ile ilgili olarak yapılan ulusal ve uluslararası literatüre bakıldığında sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Bununla birlikte şehrin genel olarak toplum tarafından nasıl algılandığı, üniversite öğrencilerinin yaşadıkları şehirleri nasıl algıladıkları, kırsal nüfusun şehir nüfusunu nasıl algıladığı ile ilgili çeşitli yayınlara rastlanmaktadır.

Bunlardan birinde Larsen (2004:27), postmodern bir metafor olarak şehir adı altında yaptığı çalışmada "şehir kültürü" üzerinde durmuş, her şehrin farklı bir şehir kültürü oluşturduğuna vurgu yapmıştır.

Ali Ağaoğlu (2007:17) ise davranışsal coğrafyaya bir örnek olarak yaptığı Balıkesir imajı ile ilgili çalışmada sonuç olarak öğrencilerin şehrsel algı tespitlerinde sadece fiziki faktörlerin değil, şehrin kullanımının da belirleyici olduğuna değinmiştir. Aynı çalışmada bu kullanımda farklı ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçları karşılayan elemanların mekânsal dağılımının önemli etkisi olduğu, şehrsel algının zamana bağlı olduğu, zamanla netleştiği ve mekânsal olarak genişlemekte olduğu vurgulanmıştır.

Doğanay ve Alım (2010:171) ise Türkiye'de kırsal nüfusun şehir algısı üzerine yaptığı bir araştırmasında Trabzon'da bir köyde yaşayan insanların şehir algısını incelemiştir. Araştırma sonuçları, örneklemi oluşturan grubun şehirleri iş, alışveriş, sağlık ve eğitim merkezi olarak görmelerine rağmen önemli bir kısmının ise şehre yerleşmek istemediğini göstermiştir. Bununla birlikte çevresel problemler, aşırı nüfus, trafik problemleri ve gürültü kirliliği gibi faktörler şehirlerin temel iticilikleri olarak ortaya çıkmıştır.

Araştırma Sahasının Lokasyonu:

Çanakkale, ana yol kavşakları dışında kalmış ve Güneybatı ucunda Ege denizi, Kuzeydoğu köşesinde Marmara denizine kıyısı olan, kuzeyinde Gelibolu yarımadası bulunan, boğaz hattında kurulu bir şehirdir. Stratejik öneme sahip (boğaz hattının korunmasına yönelik kurulmuş) bir kale (Çimenlik Kalesi) çevresinde şekillenmiştir. Yerleşme doğu-batı doğrultusunda boğaza dökülen Sarıçay'ın oluşturduğu delta ovası üzerinde genişlemiştir. Çevresindeki büyük illerden İstanbul, İzmir, Bursa ve Balıkesir ile yaygın karayolu ulaşımına sahiptir. Şehrin nüfuslanması daha çok 1.Dünya Savaşı sonrası ilin kendi kırsal kesiminden gelen yerleşimcilerle balkanlardan gelen göçmenlerin önemli katkısı görülür. İlerleyen dönemlerde yakın ve uzak çevresinden göç almaya devam ederek 116.000 binlik nüfusa ulaşmıştır. Orta büyüklükteki şehirler kategorisinde yer almaktadır. 1992'lerde kurulan üniversitenin de etkisiyle hem nüfus açısından hem de iktisadi, sosyal ve kültürel anlamda gelişimini artan bir trendde sürdürmektedir. Fonksiyonel olarak şehir daha çok bir eğitim ve turizm şehri olarak adlandırılabilir. İlin sınırları içerisinde bulunan üç adet Milli Park; Gelibolu, Truva ve Kaz Dağlarıdır. Şehrin sahil kasabaları ve sayfiye yerleri, özellikle bahar ve yaz aylarında yoğun ziyaretçi çekmektedir. 1992'de kurulan üniversite ise kampüsünü genişlettikçe öğrenci sayısında ve buna bağlı istihdamda da giderek artan bir eğilim göstermektedir. (Işık, 2008).

VERİ VE YÖNTEM

Bu çalışma, Çanakkale merkez ilçesi Esenler mahallesindeki Vahit Tuna Anadolu Lisesi, İMKB Endüstri Meslek Lisesi ile Hamidiye mahallesindeki TOKİ Anadolu Lisesi isimli üç ortaöğretim kurumunda yapılmıştır. Çalışma 122 Kız Öğrenci ve 156 Erkek Öğrenci'ye uygulanmıştır. Çalışmanın amacı, lise düzeyindeki öğrencilerin zihinlerindeki şehir kavramlarının ortaya konulması, bununla ilgili metaforların tespiti, öğrencilerin bilimsel olarak şehir tanımına ne kadar yaklaştıklarının ortaya konmasıdır. Bununla birlikte, öğrenciler ortaya koydukları özgün yaklaşımlarıyla gözden kaçırılan, farkına varılmayan özellikleriyle de şehre, farklı tanım ve açıklamalar getirmişlerdir. Bu anlamıyla da çalışma özgün bir nitelik taşımaktadır. Yukarıdaki amaçlar doğrultusunda iki maddeden oluşan bir “ortaöğretim öğrencilerinin şehir kavramını algılama düzeyi anketi” hazırlanarak Çanakkale merkeze bağlı, 3 farklı orta öğretim kurumunda okuyan 122'si kız 156'sı erkek olmak üzere toplam 278 öğrenciye bu anket uygulanmıştır. 9, 10 ve 11. Sınıfların dâhil edildiği çalışma kapsamında öğrencilere aşağıda verilen iki soru sorulmuş, ilk soru ile öğrencilerin şehirle ilgili geliştirdikleri metaforların ve kavramsal kategorilerin belirlenmesine, ikinci soru ise öğrencilerin şehir kavramıyla ilgili kavram yanlışlarının tespitine yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu sorular aşağıda verilmiştir:

1. “Şehir, denildiğinde akla gelen ilk şeyi birkaç kelimeyle yazınız”.
2. “Şehrin tanımını size göre nedir? Şehir ...dır” şeklinde tanım yapmışlardır.

Metaforlar; bir durum ile ilgili görünümleri, kavramları ve terminolojiyi bireylerin bilmedikleri veya az bildikleri bir alana aktarmalarını sağlar. Yani bir nevi zihinsel bir şemaya oturtulur. Bununla birlikte ayrıca bireye iki olay, olgu, konu ya da kavram arasında karşılaştırma yapmayı ve bunlar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları mecazlı bir anlatımla sunmasını sağlayarak bu iki şey ile ilgili benzerliklere dikkat çekerek ya da birini diğeri yerine geçirerek açıklama imkanı doğur. (Kaya, 2013) İçerik analizinde öğrencilerin şehir kavramıyla ilgili olarak geliştirdikleri metaforların ve bu metaforların ait olduğu temel kavramsal kategorilerin belirlenmesi açısından anketlerin içerikleri detaylı olarak ele alınmıştır. Olgu bilimin temel araştırma konusu, çeşitli şekillerde kullanım imkânı bulan ancak kendileri ile ilgili olarak detaylı bir kavrayışa sahip olunmayan olgulardır. Olgu bilim, çeşitli olgu ve olayların insanlar tarafından nasıl kavramsallaştırıldıkları ve bunun nedenlerini sorgular (Ateş ve Karatepe, 2013; Büyüköztürk ve diğ., 2011; Çepni, 2010). Fenomenografik yöntem, aynı zamanda eğitim araştırmalarında farklı yaş ve cinsiyetteki bireylerin aynı kavramdan neleri anladıklarını veya algıladıklarını ortaya koymakta kullanılan bir yöntemdir. Yöntemde öncelikle, çalışmada toplanan verilerden bireylerin algıladıkları çeşitli kavramlar tespit edilmektedir. Tespit edilen kavramların birkaç kez analiz edilmesiyle sınırlı sayıda kategoriler oluşturulmakta ve nitel fark kategorileri belirlenmeye çalışılmaktadır. Böylece, oluşturulan kategoriler yardımıyla farklı bireylerin aynı kavram veya konuyu nasıl algıladıkları, tecrübe ettikleri tespit edilmektedir. Bu konuda bir kavram haritası çıkarılmaktadır. (Kılınç ve Tuna, 2013)

Bu çalışmada, ortaöğretim öğrencilerinin "şehir" kavramı ile ilgili geliştirdikleri metaforların (benzetme) ve bunların ilişkili olduğu kavramsal kategorilerin ortaya çıkarılması üzerinde odaklanılmaktadır. Çalışmanın metodolojisi kapsamında verilerin anket yoluyla toplanmasından sonra, bu verilerin analiz ve değerlendirilmesi aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada, veriler anlamlı bir bütün haline getirilmiş, sınıflandırılmış, kategorilere ayrılmış ve tablolar yoluyla görsel hale getirilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin şehir kavramıyla ilgili olarak herhangi bir kavram yanılgılarına sahip olup olmadıklarının ortaya çıkarılması adına veriler tekrar süzölmüş ve çalışmanın giriş kısmında verilen şehir kavramları doğru kabul edilerek bir değerlendirme sürecine tabi tutulmuştur. Çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliği kapsamında ise konu ile ilgili bir uzmana çalışmada elde edilen 75 adet metafordan ve 12 kavramsal kategoriden oluşan, alfabetik olarak hazırlanmış bir liste verilmiş ve bunları eşleştirmeleri istenmiştir. Uzman, kendi değerlendirmeleri sonucunda kendine verilen metaforlardan 9 metaforu farklı kategorilerde değerlendirmiştir. Bunun sonucunda Miles ve Huberman'ın farklı ve ortak noktaların belirlenmesine dayanan bir güvenilirlik hesaplaması yapılmıştır. Buna göre çalışmanın güvenilirlik seviyesi %90 civarında ortaya çıkmıştır (Güvenilirlik: $75/[75+8]=90,3$).

BULGULAR

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; lise öğrencileri “şehir” kavramına ilişkin toplam 75 adet geçerli metafor meydana getirmişlerdir. Bu metaforlar ortak özelliklerine göre 12 farklı kavramsal kategoriye ayrılmıştır. Bu kavramsal kategorilerde şehir, çocukların zihninde ilk etapta 1. İyi / Olumlu, 2. Kötü / Olumsuz şeklinde iki gruba ayrılmaktadır.

Çocukların verdikleri cevaplara göre çeşitli metaforları ve imgeleri içeren bu 12 kategori, temel kategori şemasından 7’si olumlu, 5’i olumsuz gruptadır. Öğrenciler, bu kategorilerden kimisini salt olumlu ya da olumsuz metaforlarla birlikte kullanırken kimisi de karma olarak kullanmış, şehrin hem olumlu hem olumsuz yanlarını vurgulamıştır. Çocukların açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar şehrin aynı anda olumlu ve olumsuz yönlerine vurgu yapabilmektedir.

Daha sonra, öğrencilerin terminolojik olarak şehirle ilgili yanılgılarının ortaya konması amacıyla “doğru”, “eksik”, “yanlış” kategorileriyle sınıflamaya gidilmiş ve her bir tanım ilgili kategoriye yerleştirilerek öğrencilerin şehir tanımlarının özelliği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Şehre yönelik tanımlarda aşağıda verilen bilimsel tanımlar göz önüne alınmıştır. Bununla birlikte bazı özgün yaklaşımlar ve eksik de olsa şehrin tanımını tam olarak ortaya koyan yaklaşımlar “Doğru” kategorisinde yer almıştır. “*Kalabalık nüfus barındıran büyük yerleşim, yaşam alanları*” vb. Bununla birlikte şehri tam olarak betimlemekten uzak ancak belirli kısımlarına vurgu yapan tanımlamalar ise “Eksik” kategorisinde yer almıştır. Şehir tanımından uzak, farklı betimlemeler ise “Yanlış” kategorisinde yer almıştır.

Olumlu kavramlar genel itibarıyla yerleşim/yaşam alanı, modernizm, medeniyet, ekonomi, sosyal imkânlar, AVM’ler (Alışveriş Merkezleri), sağlık ve eğitim imkânları iken, olumsuz kavramlar ise kalabalık, düzensiz yapılaşma, trafik, kaos, zayıf sosyal ilişki ve kirlilikten meydana gelmektedir. Yapılan anket çalışmasında deneklerin şehirle ilgili olarak ortaya attıkları bazı farklı kavramlar, aynı zamanda çocukların zihinlerindeki şehir şemalarını ve zihin haritalarını ortaya koymasından önemli görülmektedir. Kategorileştirmek oldukça zor olsa da çocuklardan ilgi çekici ve kendi nevi şahıslarına münhasır cevaplar gelmiştir. Bunlardan bir kısmı aşağıda verilmiştir:

Şehir: *Geniş, engebesiz yerdir. Lüks arabalar büyük apartmanların olduğu yerdir. Medeniyettir, istediğin şeyi bulabildiğin, sanal hayatın yaşandığı yerdir. Gelişmiş insan topluluğu bulunan yerdir. Daha iyi vakit geçirilen yerdir (Köyde vakit geçmiyor), birçok semti bulunan yerdir, kırsal alanda iş imkânları ve geçim sıkıntısı olmazken, şehirde olanakların çok olmasına rağmen geçim sıkıntısının yaşandığı bir yerdir, yerleşik hayattır, bana göre şehir, trafiğin sıkışık olduğu, eğri büğrü, bir yer, betonlarla kaplı yer, oksijensiz alan, okumuş insanların bulunduğu yerler, şehir, her tarafta arabaların vızır vızır dolandığı yer, araba, okul, erken kalkmak, teknolojik olarak gelişmiş ve ormanları katledilmiş yerleşme yeri, şehir, pahalılık ve kirliliği çevre, gerçek hayatı öğreten yer, gürültülü ve huzursuz olduğu halde vazgeçemediğimiz yer, kötülük ve iyiliklerin bir arada olması demektir, şehir,*

metropol, kalabalık, İstanbul'dur, şehir; çarşı, kordon, büyük binalar ve kendini beğenen insanlar demektir, şehir, en iyi yaşanılacak yer, insanların her şeyi dışardan hazır olarak elde ettiği yerdir.

Araştırmanın bulguları çocukların zihin haritalarında çok çeşitli tanımlama ve kategori alanları olduğunu göstermektedir. Ekonomik ve sosyal imkânları metafor olarak birçok kez beraber kullanmışlardır. Sosyal imkânlar ve AVM'ler ve alışveriş kavramları genelde kız öğrencilerin tercihi olurken, eğitim-öğretim ve iş imkânları genelde erkek öğrencilerin tercihi olmuştur. Hemen bütün öğrenciler şehir için trafik ve ulaşım probleminden bahsederken, sadece birkaç öğrenci ulaşımın köy ve kırsala göre daha kolay ve sık olduğunu vurgulamıştır.

Tablo 1. Öğrencilerin, Şehir Kavramı İle İlgili Geliştirdiği Metaforlar Ve Bunlarla İlgili Tanımlama Kategorileri

Olumlu	
Tanımlama Kategorisi	İlgili Metaforlar
Ekonomik aktivitenin yoğun olduğu bir mekân olarak şehir (f= 57)	Fabrikalar, sanayi, endüstri, ticaret
Sosyal imkânların gelişmiş olduğu bir mekân olarak şehir (f= 53)	Çarşı, pazar, sinema, spor salonları, eğlence, sosyal yaşam, vakit geçirme, kafeler, müzeler, kültür, gezilecek alanlar, ilgi çekici yerler, kulüpler, bar, gece hayatı, lüks arabalar.
Modern bir yaşam alanı olarak şehir (f=45)	Yenilik ve teknoloji, modernlik, rahat yaşam
Yerleşim/yaşam alanı olarak şehir (f= 36)	Büyük yer, yaşam alanı, büyük yerleşim yeri, metropol, yerleşik hayat, düzen.
Medeniyete sahip bir yer olarak şehir (f= 23)	Kolay ulaşım, gelişmiş yer, gelişmiş alan, gelişmiş insan toplulukları, iyi yaşam, medeniyet
Alışveriş imkânlarının fazla olduğu bir mekân olarak şehir (f= 23)	AVM, plaza, mağaza, bakkal, market,
Sağlık ve eğitim imkânlarının ön plana çıktığı bir yer olarak şehir (f= 23)	Hastane ve sağlık kuruluşları eğitim ve yüksek öğretim, okullar
Toplam: 237	
Olumsuz	
Tanımlama Kategorisi	İlgili Metaforlar
Kalabalık bir yer olarak şehir (f=68)	Nüfus fazlalığı, nüfus yoğunluğu, kalabalık, çok insan
Çevre kirliliğinin fazla olduğu bir yer olarak şehir (f= 54)	Ses, gürültü, hava kirliliği, kömür kokuları, egzoz, kirli çevre
Plansız yapılaşmanın görüldüğü bir yer olarak şehir (f= 43)	Apartman, büyük ve yüksek binalar, gökdelenler, evler, oteller, betonlaşma, TOKİ, aşırı inşaat
Trafik yoğunluğunun olduğu bir mekân olarak şehir (f= 31)	Arabalar, trafik
Karmaşa ve zayıf sosyal ilişkilerin bulunduğu bir mekân olarak şehir (f= 22)	Kavga, Suç, Cinayet, Kötü İnsanlar, Sıkıntı, Sanal Ortam, Sahtelik, Stres, Huzursuzluk
Toplam: 218	

Not: Öğrencilere şehir kavramıyla ilgili birden fazla metafor kullanma imkanı verilmiştir.

Birçok yerde tanımlama kategorilerine bakıldığında öğrencilerin, şehri hava kirliliği, trafik yoğunluğu, aşırı binalar ve yapılaşma ile betonlaşma, yüksek katlı binalar, fabrika atıkları ve bacaları, cinayet, kapkaç vb. suçların yoğunluğundan ötürü kötü insanlar, sosyal bağların zayıflığı, sanal ilişkiler vb.nin hâkim olduğu bir karmaşa ve kargaşa ortamı olarak tarif etmiştir. Yine öğrencilerin geliştirdikleri metafor ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan tanımlama kategorilerine bakıldığında, öğrencilerin bir kısmının şehirlerdeki aşırı nüfusu kalabalık ve karmaşa, kaos olarak görürken diğer bir kısım öğrenci ise aşırı nüfusu, iş bölümün çoğalması, sosyal ve ekonomik imkan vb. olarak görmektedir.

Öğrencilerden birisi metropol kavramını kullanarak, zihinsel olarak şehri büyük şehirlerle özdeşleştirmiş, bir diğeri ise şehir denince aklına metropol, kalabalık, ve İstanbul'un geldiğini belirterek şehirlerde yaşayan nüfusun fazlalığına dikkat çekmiştir. Bir başka öğrenci ise tek cevapla “Şehir İstanbul’dur” diyerek zihnindeki şehir algısını İstanbul ile özdeşleştirmiştir. Bir öğrenci TOKİ binalarıyla özdeşleştirdiği şehri başka bir öğrenci “Teknolojik olarak gelişmiş ve ormanları katledilmiş yerleşme yeri” olarak tanımlamıştır.

Çalışmada elde edilen bulgulardan birisi ise şehir kavramı ile ilgili olarak birçok öğrencinin zihninde İstanbul figürünün bulunmasıdır. Bu öğrenciler bir şehrin olumlu ve olumsuz yanlarını İstanbul üzerinden değerlendirmişlerdir. Olumsuz kavramlarda, Türkiye'nin İstanbul haricinde pek az şehrinin dile getirildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte aşırı kalabalık, trafik yoğunluğu, stres, sıkıntı, hava kirliliği, kaos, kapkaç, cinayet, aşırı yapılaşma vb. kavramlar İstanbul, üzerinden değerlendirilmiştir. Öte yandan olumlu kavramlardan büyük yerleşim yeri, metropol, yerleşik hayat, yenilik ve teknoloji, modernlik, rahat yaşam, gelişmiş yer, medeniyet, AVM'ler, eğitim ve öğretim imkanlarının fazla oluşu vb. konularda yine çocukların zihinlerinde İstanbul'un izlerini görmek mümkündür. Özellikle kız öğrencilerde, sosyal aktivite ve alışveriş merkezlerinin etkisiyle şehir arzusunun daha ön plana çıktığı gözlemlenmiştir.

Öğrencilerin çalışma kapsamında yaptıkları tanımlar genel olarak ele alındığında aşağıdaki tanımların en fazla tercih edilen tanımlar olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre şehir ve bu tanımlarla yapılan vurgular aşağıda verilmiştir:

- Ülke içindeki en büyük yerleşim birimlerine (yerlerine) denir (ölçek vurgusu)
- Her şeyin kolay olduğu yerdir (sosyal ve ekonomik imkânlarla yapılan vurgu),
- Gelişmiş ya da gelişmekte olan yerleşim merkezidir (gelişmişlik seviyesi vurgusu),
- Düzenli bir yaşamın kurulduğu, teknoloji, sosyal ve kültürel açıdan gelişmiş, teknolojiye her yönden açık toplulukların yaşadığı geniş alanlardır (sosyal hayatın gelişmişliğine yapılan vurgu),
- Şehirler Türkiye'nin pek çok yerinde düzensizdir. Çanakkale beton yığınıdır (düzensiz yapılaşma vurgusu),
- İnsanları büyük bir telaş içinde, sıkışık bir alanda yaşadığı yerdir (şehir hayatının hızlılığına yapılan vurgu),

- Birçok insanın bir yere taşınmasıyla oluşur, bu şekilde sanayiler oluşur (göçe yapılan vurgu),
- Şehre kırdan daha çok insan gelir (göçe yapılan vurgu),
- Şehir güzeldir (şehrin çekiciliğine yapılan vurgu),
- Yüksek nüfuslu ve kaliteli toplum hizmeti verilen yerleşim yeridir (nüfus ve hizmet sektörüne yapılan vurgu),
- Her tarafın bina olduğu, doğadan soyutlanmış bir yerdir (yapılaşma ve çevre bozulması vurgusu),
- Trafik sıkışıklığı, pis hava ve doğal ortamın olmadığı yerdir (çevre kirliliği ve trafik vurgusu),
- Doğal alanların gittikçe yok olduğu, ancak yaşam imkânlarının daha fazla olduğu yerdir (degradasyon ve sosyal hayatın gelişmişliği vurgusu),
- İnsan ve her türlü binaların yoğun ve devamlı olarak yer aldığı, büyük ticaret yollarının birleştiği, geniş alanlar kaplayan yerleşmelerdir (şehrin fonksiyonlarına yapılan vurgu).

Öğrencilerin şehir kavramına yönelik olarak kavram yanılgılarına bakıldığında çoğunun kavram yanılgısından ziyade tanımlamada bir takım eksikliklerinin bulunduğu görülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde öğrencilerin yaklaşık %70'inin (n= 197) eksik tanımlamada buldukları görülürken yaklaşık %30'unun (n=83) şehri farklı yönleriyle doğru tanımladıkları ortaya çıkmıştır.

SONUÇ

Çanakkale ili sınırları içerisinde, ortaöğretim seviyesinde öğrenim gören öğrencilerin şehir algılarının ortaya çıkarılması ile ilgili olarak yapılan bu çalışmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin şehir kavramı ile ilgili olumlu ve olumsuz algılarının birbirine yakın olmakla birlikte, şehirle ilgili zihnindeki olumlu imgelerin (n= 237) olumsuz imgelere (n= 218) göre biraz daha fazla olduğu görülmektedir. Yine öğrencilerin verdikleri cevaplara göre çeşitli metaforları ve imgeleri içeren 12 temel kategoriden 7'si olumlu, 5'i olumsuz grupta yer almaktadır. Öğrenciler, bu kategorilerden kimisini salt olumlu ya da olumsuz metaforlarla birlikte kullanırken bazıları da karma olarak kullanmış, şehrin hem olumlu hem olumsuz yanlarını vurgulamıştır.

Olumlu imgeler içerisinde en fazla yer verilen metaforlar fabrikalar, sanayi, endüstri, ticaret gibi şehirlerdeki gelişmiş ekonomik hayatı ön plana çıkaran metaforlar olduğu görülmekle birlikte bunu çarşı, pazar, sinema, spor salonları, eğlence, sosyal yaşam, vakit geçirme, kafeler, müzeler, kültür, gezilecek alanlar, ilgi çekici yerler, kulüpler, barlar, gece hayatı, lüks arabalar ile sosyal hayatın zenginliğine vurgu yapan metaforlar takip etmektedir.

Yine büyük yer, yaşam alanı, büyük yerleşim yeri, metropol, yerleşik hayat, düzen; kolay ulaşım, gelişmiş yer, gelişmiş alan, gelişmiş insan toplulukları, iyi yaşam, medeniyet metaforlarıyla ifade edilen tanımlama kategorilerinden yerleşim

ve yaşam alanı olarak şehir ve medeniyete sahip bir yer olarak şehir kategorileri en fazla baş vurulan tanımlama kategorileri arasında yer almaktadır.

Öğrencilerin şehirle ilgili geliştirdikleri ya da sahip oldukları zihinlerindeki olumsuz imgelere bakıldığında ise şehrin kalabalık nüfusuna vurgu yapan nüfus fazlalığı, nüfus yoğunluğu, gibi metaforlar; çevre kirliliğini ön plana çıkaran fazla ses, gürültü, hava kirliliği, kömür kokuları, egzoz, kirli çevre metaforları; plansız yapılaşmanın altını çizen apartman yoğunluğu, büyük ve yüksek binalar, gökdelenler, betonlaşma, aşırı yapılaşma, inşaat gibi metaforlar öğrencilerin en fazla başvurdukları imgeler olarak ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte Çanakkale il sınırları içerisinde yapılan bu çalışmada öğrencilerin şehir algısında İstanbul'un önemli bir yer edindiği görülmektedir. Bunda İstanbul'un Türkiye'nin nüfus ve ekonomi olarak en büyük şehri olması yanında özellikle medyada en fazla yer alan şehir olması ve dolayısıyla olumlu ve olumsuz yönleriyle en fazla haberin bu ille ilgili olarak yazılı ve görsel medyada yer alması gösterilebilir.

Öğrencilerin şehir kavramı ile ilgili geliştirmiş olduğu metaforlara bakıldığında bunların öğrencilerin cinsiyetlerine göre farklılaştığı gözlemlenmektedir. Bu açıdan bakıldığında sosyal imkânlar, AVM'ler ve alışveriş kavramları genelde kız öğrencilerin tercihi olurken, eğitim-öğretim ve iş imkânları genelde erkek öğrencilerin tercihinin oluşturmaktadır. Hemen bütün öğrenciler şehir için trafik ve ulaşım probleminden bahsederken, sadece birkaç öğrenci ulaşımın köy ve kırsala göre daha kolay ve sık olduğunu vurgulamıştır.

Öğrencilerin şehirle ilgili yapmış oldukları tanımlara bakıldığında ise salt bir kavram yanılığına yer veren bir tanımlamaya rastlanmamakla birlikte tanımlarda daha çok coğrafi perspektif açısından eksiklikten söz edilebilir. Bunda anketlerin şehir merkezinde yapılmış olmasından dolayı öğrencilerde bir şekilde şehir algısının gelişmiş olması ve şehir yaşamının farklı yönlerini yapmış oldukları tanımlarda ortaya koymalarının etkili olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, öğrencilerin çeşitli olay ve olguları kavramlaştırırken ve bu kavramlarla ilgili zihin haritalarını oluştururken cinsiyetleri, yaşam deneyimleri, yazılı ve görsel medya gibi birçok faktörün etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, şehirde yaşayan öğrencilerin köy kavramı ve köyde yaşayan öğrencilerin şehri kavramı, bununla ilgili geliştirdikleri metaforlar bu konuda yapılacak gelecek çalışmaların yönlerini oluşturmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aliağaoğlu, A. (2007). Davranışsal Coğrafyaya bir örnek: Öğrenci merkezli Balıkesir şehir imajı. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 17-44.
- Ateş M, Karatepe A. (2013). Üniversite öğrencilerinin “küresel ısınma” kavramına ilişkin algılarının metaforlar yardımıyla analizi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27.

- Avcı, S. (2004). Şehirsel yerleşmelerin belirlenmesinde kullanılan kriterler ve Türkiye örneği. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(9).
- Bobek, H. (1927). *Grandfragen stadgeographie*. geog. anz. Jg. 28, 213-224.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayınları.
- De la Blach, V. (1922). *Principes de la geographie humaine*. Paris.
- Darkot, B.(1972). *Türkiye iktisadi coğrafyası*. İstanbul Üniversitesi Yay. No: 1307. Coğrafya Enstitüsü Yay., No:51, İstanbul.
- Doğanay, S, ve Alım, M. (2010). Türkiye’de kırsal nüfusun şehir algısı üzerine bir araştırma: Yeşilyurt Köyü (Trabzon). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 23, 171-184.
- Dörries, H. (1930). Der gegenwartige stand der stadtheographie. *Geographische anzeiger*, 28, 216.
- DPT. (1982). *Türkiye’de Yerleşme Merkezlerinin Kademenmesi*, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Ankara, 1982.
- Emiroğlu, M. (1975). Türkiye coğrafi bölgelerine göre şehir yerleşmeleri ve şehirli nüfus. *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 7, 125-157.
- Gök Y, Kayserili A, (2010). Cumhuriyet döneminde (1927-2008) Erzurum ilinin kır-şehir nüfus değişimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15(24).
- Işık Ş, (2008). Türkiye’de üniversitelerin kentleşme üzerine etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(3).
- Kaya MF, (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “küresel ısınma” kavramına yönelik metafor algıları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(29).
- Kılınç Y, Tuna F, (2013). Coğrafya lisans öğrencilerinin bakış açısıyla atmosfer basıncı kavramı: fenomenografik çalışma. *Journal of World of Turks*, 5(2).
- Larsen, S. E. (2005). The city as a postmodern metaphor. *Kontur*, 10, 27-33.
- Mayer, R. (1943). Dergeographische stadbegriff zeitschrift for ertkunde, 446-457.
- Özçağlar A, (1996). Türkiye idari coğrafyası bakımından köy, bucak, ilçe, il ve belde kavramları üzerine düşünceler. *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 12, 7-24.
- Ratzel, F. (1891). *Antropo Geographie*, 2. Cilt, Stuttgart.
- Tümertekin, E. (1973). *Türkiye’de şehirleşme ve şehirsel fonksiyonlar*. İstanbul Üniversitesi Yay.No:1840, İstanbul.
- Tümertekin, E., & Özgüç, N. (1997). *Beşeri coğrafya: İnsan, kültür, mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.